

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blašnikovi tiskarni. — Oglase (insetate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 12. januvarija 1894.

Politiški oddelek.

Nove nevarnosti.

Mi smo večkrat se izrekli svoje pomislike proti deželni avtonomiji, v kateri tiči mogočno sredstvo za germanizacijo, oziroma poitalijančevanje. Koroški in štajarski deželni zbor, pa tudi isterski, sta v tem oziru že pokazala dovolj svoje namene. Od deželnih odborov so precej odvisne občine, vedno imajo ž njimi kaj opraviti, v nekaterih stvareh so jim celo podrejene, tako da nimajo celo pravice do pritožbe.

Nekatere koroške občine začele so bile dopisovati deželnemu odboru slovenski, ker so vpeljale slovensko uradovanje. Gospodje v Celovci so pa takoj jim zaukazali, da naj dopisujejo nemški. V enem slučaju se je pritožba proti taki zahtevi odbila na Dunaji pri državnem sodišči, češ, da se občina nima pravice pritoževati proti nadrejenemu uradu. Občina mora tedaj mirno trpeti, če jej deželni odbor zaukazuje v cestnih zadevah še take stvari.

Da se občine silijo k nemškemu dopisovanju, to pa ni nikakor tako majhnega pomena. Iz tega sledi z naravno doslednostjo, da je potrebno občinskim odbornikom v prvi vrsti pa županu znanje nemščine. Res je, da občina lahko najema nemščine večšega tajnika, ali pomisliti je treba, da bi tajnika nikdo ne mogel nadzorovati, ako bi župan in občinski svetniki nemški ne znali, ako ta mora nemški dopisovati in nemške dopise sprejemati.

Če pa občinski zastopniki morajo nemški znati, je pa potrebno, da so šole tako vrejene, da se v njih vsi občani lahko nemščine priučijo, ker to vendar ne gre, da bi v občini le nekateri možje, ki so morda obiskovali šole v kakem mestu ali kako drugače si pridobili znanje nemščine, imeli izključno predpravo do občinskega zastopništva, drugi bi pa imeli le toliko pravice, da bi jih smeli lepo ponižno voliti.

Dosedaj smo mislili, da imamo vsaj v članu XIX. državnega osnovnega zakona nekako sredstvo proti takemu nasilstvu v Avstriji. Sicer smo tudi mi čutili, da je ve-

lika nepravilika, da ta član še nima posebnega izvrševalnega zakona, ki bi vse stvari natančneje določal. Da je ta član veljaven, o tem pač nismo mogli dvomiti, dasi so nekateri nemški juristi ga tako tolmačili, da pravo veljavo dobi še le z izvrševalnim zakonom, da je le nekako načelo, po katerem se je ravnati zakonodavstvu in pa vladi pri izdaji raznih svojih jezikovnih naredeb, da pa sam na sebi še ni nikako merilo izvajanja narodne enakopravnosti. Iz več tehtnih uzrokov smo bili tudi opravičeni sklepati, da tako tolmačenje tega ustavnega člana ne velja.

Član nima nobene določbe, ki bi določal, da stopi v veljavo še le, ko se izda nov izvršilni zakon. Ker ni take določbe, je pač se nam zdelo naravno, da je stopil v veljavo, ko se je razglasil. To je bilo tem verjetnejše, ker so se razne vlade rade nanj sklicevale, posebno, če se je dal vporabljaliti proti nam. Tega si pač ne moremo misliti, da bi se vsi gospodje ministri bili mogli motiti o veljavnosti tega člana. Pa ne le to, tudi državno sodišče se je v svojih razsodbah še opiralo nanj, ker bi bilo pač čudno, ako bi še v veljavo ne bil stopil.

Pa še nekaj družega je, kar je nas navajalo k misli o veljavnosti tega člana. Četrstoletja je minolo, kar se je izdal ta član, ali nobena vlada mu še ni izdelala in zbornici predložila izvrševalnega zakona, Taaffejeva vlada se je takemu članu celo upirala. Dolgo let so vladali nemški ustavoverci, ki so se vedno ponašali kot varuhi ustave. Pač čudno mora biti, da ti možje, kateri so bili tako ponosni na ustavo, niso poskrbeli, da bi ustava v vsem svojem obsegu stopila v veljavo.

Lahko je misliti, da smo se čudili, ko je upravno sodišče razsodilo, da prav za prav član 19 niti ne velja, temveč je le nekako načelo, po katerem se je ravnati pri daljšem postavodajstvu. Upravno sodišče posebno izvaja to iz tega, da v članu XIX država ne zagotavlja, temveč le priznava narodno enakopravnost. Tako tolmačenje je pač za nas jako osodepolno in posebno pod liberalno vlado imamo pričakovati, da se bodo to razsodbo izkoristili proti slovenstvu.

Največja nevarnost pa pri tem ne preti od državnih

uradov, temveč od deželnih. Državni uradi bodo že zaradi tega morali se nekako ozirati na državno enakopravnost, ker jo država priznava. Tega država pač ne more naravnost reči, priznavam, da imaš to ali ono pravico, ali ne dam je pa. To bi potem njeno pravičnost pokazala v nekaki čudni luči. Že moralno obvezanost bode vlado kolikor toliko oviralo v ponemčevanju, pa tudi utegnejo slovenski zastopniki vladi na Dunaju še biti potrebni, torej njih želj ne bode moč tako prezirati.

Drugače je pa pri deželnih oblastvih. Dežele ne priznavajo z nobenim zakonom narodne enakopravnosti, država jih pa tudi ne bode silila, da se ozirajo na narodno enakopravnost, ker te enakopravnosti ne jamči. Prepričani smemo biti, da se bodo liberalci baš deželne odbore posebno uporabili, da bodo z njimi ovirali narodno enakopravnost, ker imajo baš deželni odbori najbolj svobodno roko v tej stvari. Sedaj nastopa nova doba potujčevanja. Nikakor ne bode dolgo, da bomo Slovenci vse to čutili.

Slovanskih zastopnikov na Dunaji bi pa sedaj morala biti dolžnosti, da z vsemi silami delajo na to, da član XIX državnih osnovnih zakonov dobi tudi svoj izvrševalni zakon, ki bi določal natančno, kako se ima izvrševati narodna enakopravnost. Ta zakon se bi pa moral raztezati tudi na deželne in druge avtonomne urade, ker drugače bodo deželni uradi spridili, kar bi državni storili. Izvršilni zakon k članu XIX. državnih osnovnih zakonov bi morala slovanska koalicija vsprejeti v svoj program. Ako tega ne stori, ne bodo zadoščala nalogi, ki si jo je zastavila. Žal, da moramo reči, da se bojimo, da baš v tej stvari ne bode potrebne jedinstvi. Čehi vedno le zahtevajo, da se jezikovno vprašanje izroči deželnim zborom, opirajoč se na svoje državno pravo, če tudi bi jim samim škodovala urejenje jezikovnega vprašanja po deželnih zborih. Moravski in šleški deželni zbor bi gotovo ne sklenila Čehom ugodnega jezikovnega zakona. In baš sedaj se je jezikovno vprašanje sprožilo v češkem deželnem zboru. Nevarnost je torej velika, da se Slovani ne bomo mogli o tej stvari sporazumeti in ne bomo mogli začeti nobene skupne akcije in baš jezikovno vprašanje nas utegne naposled še bolj razcepiti in to bode največja nevarnost za avstrijske Slované, večja, nego jim preti od nemških liberalcev.

Politični pregled.

Izjemno sodišče v Pragi je obsodilo urednika „Neodvislosti“ v Pragi v osem mesečno ječo vsak mesec z enim postom, ker se je v svojem listu pregrešil hudodelstva rušenja javnega reda in miru. — Kdaj se začne obravnavati proti članom društva „Omladine“, še sedaj ni določeno. Preiskava spravi vedno kaj novega na dan. Posebno Mrvin umor je zopet marsikaj razkril. Sedaj se že govori, da pridejo nekateri državni poslanci v preiskavo. Zato je pa seveda treba dovoljenja zbornice poslancev. To dovoljenje pa najbrž ne bode težko dobiti, ker vsi trije veliki klubi so nasprotni Mladočehom in je grof Hohenwart bil pri neki priliki pokazal še večje nasprotje nego levičarji sami. Mladočehi veljajo pri mnogih poslancih za državni in javnemu redu nevarne elemente, katere je treba pol-

bijati z vsemi sredstvi. Seveda se ne ve, če bode taka brezozirnost rodila dober sad.

V **dolenjeavstrijskem** deželnem zboru je vlada predložila premembo volilnega reda, ki je postala potrebna vsled zjedinenja predkraja z Dunajem. Po tej volilni reformi bi imel dunajski župan tudi virilni glas. Kakor se pa kaže, se volilna reforma ne bode mogla izvesti, ker opozicija hudo nasprotuje, ako se volilni red popolnoma ne preustroji po njeni želji. Opozicija ima nad četrtino glasov in lahko sklepanje s tem prepreči, da se glasovanju odtegne. Za spremembo volilnega reda je namreč potrebno navzočnosti treh četrtin poslancev. Opozicijske zahteve pa niso ravno skromne. Taka zahteva, da bi dunajsko notranje mesto volilo le jednega poslanca, dočim jih sedaj voli šest, da bi se vsa mesta in trgi, razen Dunaja porinili v kmetško skupino. Ko bi se volilni red preustrojil po želji opozicije, ta gotovo dobi večino v zbornici, toda večina v tako volilno reformo ne bode privolila in ostal bode v veljavi stari volilni red in velik del Dunajčanov bode še nadalje volil s kmetškimi občinami.

Nemčija. — Te dni sešel se je zopet državni zbor. Edna glavnih točk posvetovanja v tem zasedanju bo gotovo sklepanje o trgovinski pogodbi z Rusijo. Kakor znano, so takozvani agrarci, to je zastopniki, oziroma prijatelji kmetškega ljudstva, veliki nasprotniki te pogodbe. Tem bi bilo namreč najbolj všeč, da bi se pogodba ne sklenila, ker bi lažje dražje prodajali svoje pridelke. Ne pomislijo pa, da je za občni blagor države prepotrebna trgovinska pogodba z Rusijo. Kje pa bo sicer Nemčija jemala živež in druge ednake stvari, če ga ne bo dobila iz Rusije. Nemčija sama ne pridela zadosti. Vlada imela bo pri sklepanju težko stališče. Agrarci bodo nasprotovali, liberalci bodo pa za to, da bodo vlado podpirali, stavili velike tirjatve do te.

Srbija. — Pri občinskih volitvah v Srbiji priporili so si naprednjaki 12 občin popolnoma, 13 pa deloma, liberalci so zmagali popolnoma v 25 in deloma v 23 občinah. V vseh drugih 1300 občinah so zmagali radikaleci. V Belemgradu samem so radikaleci prav za prav podlegli. Radikalni centralni odbor postavil je namreč kandidatom Tavšanoviča, ki je pa pal proti vladnemu kandidatu dosedanjemu županu Marinkoviču. Vidi se torej, da sicer radikalno vlado pravi radikaleci niso zadovoljni. Seveda vlada postopa zmerno, kar pa radikalecem ni po volji. Značilno je, da so za kandidata radikalne vladne stranke glasovali tudi naprednjaki in liberalci.

Anglija. — Vojni minister je v spodnji zbornici se izjavil, da se bode v delavnicah in arzenalih vojne uprave vvel v kratkem osemurni delavnik, to je delavcu bode treba delati le osem ur na dan. Minister je rekel, da se je vojna uprava o potrebi te vvedbe prepričala. Minister notranjih stvari je pa naznanil, da se vlada bavi z načrtom zakona, po katerem se vpelje za delavce v rudnikih za zdravje škodljivih tudi osemurni delavnik. Tako je pričela Anglija z reorganizacijo delavskih odnošajev. Upati je, da Anglijo posnemajo tudi druge evropske države v katerih mnogih je delavsko vprašanje še bolj pereče nego v Angliji.

Obrtnija.

Potenje štacunskih oken.

Velika neprilika je, da se po zimi pote prodajalnična okna. Več sredstev je, da se potenje in zmrzovanje oken zabrani. Tako se priporočajo razne snovi, ki privlačujejo vlogo iz zraka. Če se na primer glicerini stopi v 63 odstotnem špiritu in s to tekočino znotraj s čopičem namažejo okna, pa ne zamrznejo. Nadalje pomaga preve-